

# VZÁJOMNÉ AFINITY MEDZI SOCIÁLNOU PRÁCOU A FILOZOFIOU

SLÁVKA DROZDOVÁ – BRANISLAV MALÍK

## MUTUAL AFFINITIES BETWEEN SOCIAL WORK AND PHILOSOPHY

### Abstrakt

Autori vo svojom príspevku hľadajú vzájomné prieniky medzi sociálnou prácou a filozofiou. Uvádzajú niektoré z benefitov, ktorými môže filozofia prispieť k skvalitneniu a k hlbšiemu poznaniu sociálnej práce. Filozofická reflexia sa ukazuje ako obzvlášť produktívna pri zdôvodňovaní jej východísk a predpokladov. Uvedenú otázku autori príspevku tematizujú v dvoch rovinách – jednak vo vzťahu k sociálnej práci ako pomáhajúcej profesii a jej praktickému výkonu, jednak k sociálnej práci ako vednej disciplíne. V príspevku je riešená aj otázka optimalizácie vzájomných vzťahov klienta a spoločnosti a jej filozofické kontexty.

**Kľúčové slová:** filozofia, sociálna práca, zmysel sociálnej práce, identita sociálnej práce, (ne)súlad klienta a spoločnosti

### Abstract

In their contribution, the authors seek mutual overlaps between social work and philosophy. They present some of the benefits philosophy can contribute to improving and deepening the understanding of social work. Philosophical reflection proves to be particularly useful in justifying its starting points and assumptions. The authors address this issue on two levels – firstly in relation to social work as a helping profession and its practical implementation, and secondly in relation to social work as an academic discipline. The article also addresses the issue of optimizing the mutual relations between the client and society and its philosophical contexts.

**Keywords:** philosophy, social work, meaning of social work, identity of social work, (dis)harmony between client and society

Sociálna práca je jednou z najmladších profesií, keďže sa etablovala až v priebehu 20. storočia. Núdznym ľudom sa síce pomáhalo od nepamäti, ale dialo sa tak bez potreby hlbšej teoretickej reflexie uvedenej pomoci. Táto potreba vystala až oveľa neskôr a uplatňovanie filozofických myšlienok a metód v jej vlastnej doméne je ešte neskoršieho dáta. Prvým sociálnym pracovníkom, ktorý sa vedome snažil svoju profesiu programovo zdôvodniť aj

filozoficky, bol Edward C. Lindman (1885 – 1953). Vzťah filozofie a sociálnej práce sa často prezentuje ako bytostný, avšak ich skutočné väzby a afinity medzi nimi bývajú v týchto vyjadreniach tematizované len v tej najvšeobecnejšej, či dokonca len v čisto deklaratívnej rovine. Intuitívne síce tušíme, že znalosť filozofie je pre sociálnu prácu dôležitá, nevieme však túto intuíciu jasne verbalizovať, ani dostatočne argumentačne zdôvodniť. Uvedené východisko skôr proklamujeme, ako reálne uplatňujeme. Filozofické názory a myšlienky sú síce v teoretických konceptoch sociálnej práce často zmieňované, avšak zväčša len ako niečo, úlohou čoho je tieto koncepty ozvláštniť, dať im punc „exotičnosti“. Odkazy na filozofiu sú tu tiež zaraďované len ako určitá povinná alebo „zdvorilostná“ figúra, bez ich organickejšieho prepojenia na oblasť teórie a praxe sociálnej práce. Niekedy sa tiež o filozofii zvykne hovoriť ako o základe sociálnej práce. O filozofii ako východisku sociálnej práce však možno hovoriť len v určitom prenesenom význame. Z filozofie organicky vychádzajú len niektoré vedné disciplíny zahŕňajúce poznanie, ktoré bolo spočiatku súčasťou jej kompetenčného rámca, z ktorého sa však v priebehu času postupne emancipovali v podobe samostatných vedných disciplín. Sociálna práca k nim nepatrí. Jej východiskom je prax. Význam filozofie pre sociálnu prácu spočíva v niečom inom. Filozofia je pre sociálnu prácu dôležitou a nepostrádateľnou najmä pri riešení problémov, ktoré síce z teórie a praxe sociálnej práce bezprostredne vyplývajú, ale sama na ne nedokáže dať uspokojivé odpovede. Sociálna práca je konfrontovaná najmä s problematikou stanovenia svojho fundovane zdôvodneného východiska. K tomu, aby mohli byť vedomiu sprístupnené jej nereflektované predpoklady, môže byť nápomocná práve filozofia. Samozrejme, že sociálnu prácu je možné vykonávať aj bez jej teoretického a filozofického zázemia. Potreba jej tematizácie vystupuje do popredia najmä tam, kde sa síce pohybujeme v rovine samozrejmostí (bežnej, každodennej a rutinnej praxe), ale kde treba tieto samozrejmosti sprístupniť tým, pre ktorých nie sú zrejmé, napríklad expertom z iných oborov, finančným donorum, reprezentantom nadradených rezortov a pod. Teda tam, kde sme konfrontovaní s ľuďmi, ktorí nie sú tak celkom „v obraze“, t. j. s nezainteresovanými, s ľuďmi zvonka. A tiež tam, kde zaužívané praktiky prestávajú byť účinnými. K tomu dochádza buď vtedy, ak sa zásadne zmení kontext, ktorý dovtedy naše rutinné aktivity rámcovaoval alebo preto, že sme sa dostali do kontaktu s „atypickým“ klientom alebo sociálnym problémom. Implicitné a zažité je v takýchto prípadoch žiaduce pretlmočiť do explicitnejšej podoby. Je to niečo podobné, ako keď v bežnej hovorovej praxi intuitívne formulujeme svoje tvrdenia vo forme, ktorá je pre iných ľudí čitateľná a zrozumiteľná. Je tomu tak aj preto, že vety, ktoré formulujeme, sú gramaticky správne utvárané. Tieto gramatické pravidlá máme však natoľko zažité a interiorizované, že ich používame automaticky, bez toho, že by sme si ich vo vedomí

v každom jednotlivom prípade (v každom konkrétnom rečovom akte) sprítomňovali. Ako konštatuje Jurij M. Lotman, prvé učebnice gramatiky píšú zvyčajne cudzinci alebo tieto gramatiky vznikajú pre cudzincov, teda pre tých, ktorým nie sú tieto gramatické pravidlá zrejmé.<sup>1</sup>

Filozofia má nezastupiteľnú úlohu aj pri ozrejmovaní zmyslu a opodstatnenia sociálnej práce, jej hodnoty a účelu. Jej sebareflexia je dôležitá jednak preto, aby dokázala zdôvodniť svoj nárok na štátom podporovanú službu a tiež, aby v multidisciplinárnych prostrediach praxe, t. j. vo vzťahu k iným vedným disciplinám a profesiám, dokázala obhájiť svoju vlastnú kompetenčnú oblasť. Filozofia môže byť pre sociálnu prácu nápomocná teda aj v tom, že jej pomáha kvalifikovane zodpovedať nasledujúce kľúčové otázky: čo je sociálna práca, čo sociálna práca robí a čo nerobí, resp. čo robiť nemôže, prečo robí to, čo robí, riešenie akej kategórie problémov a odborných činností spadá do jej kompetenčného záberu a pod.<sup>2</sup> Vyhranenie jej identity je nevyhnutné aj z určitých praktických dôvodov. Najmä v časoch, v ktorých je vyvíjaný tlak na ekonomické úsporné opatrenia, si musí pred subjektami a autoritami, ktoré ju financujú, obhájiť svoj nárok na existenciu, zdôvodniť svoju opodstatnenosť pri poskytovaní sociálnej pomoci a sociálnej starostlivosti, obhájiť svoje vlastné vzdelávacie a výskumné aktivity. A to nielen voči príslušným vládny orgánom, agentúram a inštitúciám, ale aj voči iným pomáhajúcim profesiám a tiež pred poberateľmi ňou poskytovaných služieb. Dôležitým je to však hlavne z jedného podstatného, a pre ňu existenčného dôvodu: aby si sociálna práca udržala svoje (aj keď len relatívne) autonómne postavenie v nomenklatúre vedných disciplín i v rámci ostatných pomáhajúcich profesií, musí sa definovať sama, t. j. nesmie byť závislá od jej externých vymedzení, t. j. od toho, aby ju definovali iní. Svoju autonómnosť a nárok na svoju existenciu musí obhajovať najmä vo vzťahu k štátnej moci. Tento vzťah nadobúdal rôzne podoby v závislosti od konkrétnych podmienok miesta a času. Časť jej výkonov sa realizuje tiež na dobrovoľnom či charitatívnom základe, časť je realizovaná v gescii súkromného sektora. Avšak aj v týchto prípadoch je rámec jej výkonov reglementovaný štátom, a to jednak prostredníctvom ním nastavovaných legislatívnych noriem, prostredníctvom verejných politík a finančných schém. Vzťahy medzi sociálnou prácou a vládou sa uvoľňujú či sprísňujú aj podľa toho, ktorá z politických strán získa vo voľbách mandát na správu štátu. Ich ideologická a hodnotová profilácia totiž determinuje aj ich

---

<sup>1</sup> Lotman, J. M.: *Text a kultúra*. Bratislava: Archa, 1994, s. 12-13.

<sup>2</sup> Noble, C. – Henrickson, M.: Towards identifying a philosophical basis of social work. In Noble, C., Strauss, H. and Littlechild, B. eds.: *Global social work: Crossing Borders, Blurring Boundaries*. Sydney University Press, 2014.

prístup k sociálnej politike, sociálnemu zabezpečeniu či k sanácii sociálno-patologických javov.

Jedným z benefitov zaangažovania filozofie do vyhraňovania domény sociálnej práce je aj to, že filozofia prispieva k sebareflexii sociálnej práce aj ako vednej disciplíny. Veda nie je totiž sebareflexívna. Na ozrejmienie toho, čo tým mienime, možno použiť zaužívanú metaforu oka: oko v akte vnímania vidí všetko, okrem seba samého. Obdobne – veda vidí a poznáva len predmetnú oblasť svojho záujmu, sama však zostáva mimo zorného poľa svojej reflexie. V tejto súvislosti je často skloňovaná veta nemeckého filozofa Carla F. von Weizsäckera: „*vedu je ľahšie robiť ako pochopiť*“.<sup>3</sup> To sa však týka len sociálnej práce ako vednej disciplíny. Sociálna práca sa spočiatku rozvíjala ako praktické poznanie. Predstavoval ju súhrn praktík, ktoré zvyčajne neboli výsledkom racionálnych úvah, ale rozumom netematizovateľnej skúsenosti. Takémuto skúsenostnému poznaniu dávame prívlastok praktické (praktické poznanie). Činnosti a úkony, ktoré v praxi prinášajú požadované efekty, t. j. ktoré preukázali svoju praktickú upotrebitelnosť, relevanciu a účinnosť, nemusia byť vždy rozumovo zdôvodniteľné, ale môžu byť výsledkom individuálnej alebo kolektívnej skúsenosti. Už Friedrich August von Hayek zdôrazňoval, že úspešné spoločenské praktiky presahujú individuálne ľudské vedomie. Vo svojom slávnostnom príhovore prednesenom v roku 1985 v Ústave Carla Mengera pre vzdelávanie a výskum v oblasti trhovej ekonomiky uviedol aj to, že úspešnými boli ľudia, dodržiavajúci princípy, ktoré neboli produktom ich rozumu, ale výsledkom tradície. Neudržali sa preto, lebo ich jednotlivci mohli rozumovo zdôvodniť, ale preto, že prosperovali skupiny, ktoré ich dodržiavali. I sociálna práca vo svojich počiatkoch predstavovala skôr súbor praktík a techník, ktorými sa problémy a úlohy, ktoré boli na ňu kladené, riešili. Išlo teda skôr o súbor určitých (praktických) znalostí, nie o súbor vedomostí a poznatkov generovaných vedeckým poznaním. Filozofia dnes požaduje, aby sa uvedené spôsoby poznávania sociálnej reality zrovnoprávnili. Filozofia je tiež nevyhnutná pri ozrejmovaní východiskových princípov tvoriacich zázemie teoretických konceptov, z ktorých teória a prax sociálnej práce vychádza. Napomáha najmä k tomu, aby sociálni pracovníci reflektovali teoretické a metodologické východiská etablovaných sociálno-filozofických a antropologických konceptov rôznej proveniencie a nabáda ich k zvažovaniu ich argumentačnej opory.

Takýchto filozofických otázok sociálnej práce je však samozrejme oveľa viac. Ich okruh zahŕňa najmä otázky sociálnej spravodlivosti, rovnosti, ľudských práv, otázky jej etického

---

<sup>3</sup> In: Michálek, J.: *Co je filosofie?* Praha: OIKÚMENÉ, 1992, s. 69.

zázemia a pod. Jej filozofická reflexia je dôležitá taktiež preto, aby sociálna práca nebola vnímaná len ako činnosť vykonávaná len na základe emocionálnych pohnútok (napr. lásky k blížnemu), dobrej vôle, prípadne len ako remeslo vykonávané podľa určitého protokolu alebo zaužívanej rutiny. Filozofia od nej požaduje, aby vedome zvažovala každý svoj krok, každé svoje rozhodnutie. Dáva pozor najmä na to, aby si v nej prostriedok a cieľ nevymenili svoje miesta, t. j. aby neprišlo k tomu, čo sa v sociológii nazýva „premiestnenie cieľov“ (Robert, K. Merton). To znamená, aby človek nebol vnímaný len ako prostriedok pri dosahovaní zisku prostredníctvom poskytovania sociálnych služieb alebo dôvodom pre existenciu určitých byrokratických organizácií, ale aby konečným cieľom úsilia a expertnej angažovanosti sociálnych pracovníkov bolo blaho klienta. Uvedené môžeme pretaviť aj do požiadavky, aby v zornom poli sociálnych pracovníkov nebol len „problém“, ktorý treba sanovať a riešiť, ale v prvom rade človek, ktorý tento problém má, resp. ktorý sa ocitol v určitej problémovej situácii. Filozofická reflexia tak umožňuje predchádzať reifikácii klientov a inštrumentalizácii sociálnej práce. Klient by nemal byť vnímaný len prizmou jeho problému, ale primárne prizmou jeho neopakovateľného ľudského bytia. K tomu je v prvom rade potrebné ozrejmiť si, čo tvorí jadro ľudskej prirodzenosti. V sociálnej práci sa ustálilo jej humanistické chápanie, zdôrazňujúce neopakovateľnosť a jedinečnosť každej ľudskej bytosti, jej nemožnosti zaradiť ju do určitých všeobecných typových rámcov. Ako poznamenáva Viktor Frankl, človek nie je nikdy určený svojou príslušnosťou k nejakému typu. Z takejto jeho príslušnosti by ho nebolo možné vypočítať. Tento výpočet by totiž nikdy nevyšiel – vždy by zostal nejaký zbytok. Tento zbytok zodpovedá slobode človeka uniknúť podmienenosti typom.<sup>4</sup> Ak si teda sociálna práca kladie otázku čo je to dobrý život, nečaká nejakú všeobecne platnú odpoveď relevantnú pre všetkých ľudí (bez ohľadu na to, kde a kedy žijú a žili), ale pýta sa, čo rozumieť pod dobre prežitým životom tu a teraz (v konkrétnych podmienkach miesta a času) a čo pod dobrým životom rozumie tá-ktorá konkrétna osoba, resp. skupina klientov. Cieľom sociálnej práce je posilniť potrebu uznať každého človeka za jednotlivca hodného rešpektu a uznania. Aj podľa Edward C. Lindmana je sociálna práca založená na humanitárnej filozofii, nakoľko jej hlavným záujmom je blaho a šťastie ľudských bytostí.<sup>5</sup> Keďže v prostredí filozofie sa ustálil náhľad, ktorý človeka vníma ako mnohodimenzionálnu bytosť, do ľudského blaha sa nutne popri fyzickom, psychickom (emocionálnom) a spirituálnom blahu započítava aj jeho sociálne blaho. Aj keď adjektívum sociálny, resp. sociálna je imanentnou súčasťou názvu uvedenej profesie

---

<sup>4</sup> Frankl, V. E.: *Lékařská péče o duši*. Brno: Cesta, 1996, s. 87.

<sup>5</sup> In Konopka, G.: *Eduard C. Lindeman and social work philosophy*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1958.

(sociálna práca), neznamená to, že by sa mala špecializovať len na oblasť sociálneho blaha človeka. Filozofia nabáda, aby sa uvedená otázka riešila komplexne, keďže deficity v sociálnom fungovaní môžu byť spôsobené disfunkciami a nerovnováhami v jeho telesnej, duševnej či duchovnej oblasti. Vyžaduje teda, aby sa k človeku a jeho problémovej situácii pristupovalo holisticky. Uvedený prístup nabáda nielen ku komplexnému prístupu k človeku, ale aj k jeho socio-kultúrnemu a sociálno-ekonomickému prostrediu a tiež k vnímaniu človeka ako integrálnej súčasti jeho systémového prostredia.

Keďže sociálna práca sa zaoberá analýzou základných princípov a konceptov spoločenského života a optimálneho fungovania spoločnosti a zároveň dbá o prísne uplatňovanie najvyšších humanistických ideálov, filozofická erudícia sociálnych pracovníkov je nevyhnutná aj pri vyvažovaní požiadavky autonómie klienta s potrebou intervencie. V hre tu však nie je len rešpekt k autonómii klienta, resp. podpora klienta k dosiahnutiu jeho maximálnej samostatnosti, ale dôležitá je tu aj autonómia sociálneho pracovníka a jej uhájenie, jednak voči neprimeraným nárokom klienta, ako aj nárokom spoločnosti, tlmočených formou príslušnej spoločenskej objednávky, prípadne voči požiadavkám jeho zamestnávateľskej organizácie. To znamená, že aj sociálny pracovník by mal disponovať, a to aj vo svojom profesijnom živote (a to aj v práci s klientami), určitou mierou samostatnosti. Dôležité je to najmä vo vzťahu k spoločenskej objednávke, ktorá môže na sociálneho pracovníka vyvíjať tlak, aby na klientov pôsobil tak, aby sa prispôbili spoločenským očakávaniam a vopred vytvoreným vzorcom, t. j. aby uprednostnil záujem spoločnosti (štátu) či svojho zamestnávateľa pred záujmami klienta. Sociálny pracovník si musí udržať určitú mieru autonómnosti najmä preto, aby mohol zohrať rolu arbitra v ladení týchto záujmov. Keďže autonómnosť klienta i sociálneho pracovníka je rešpektovaná najmä tam, kde má oporu v kodifikovanej sústave ľudských práv, príslušných etických kódexoch či konsenzuálne dohodnutých štandardoch fungovania organizácií, vrátane štatútov zariadení sociálnych služieb, sociálni pracovníci by sa mali vždy zasadzovať a svojou činnosťou reprodukovat tieto ustálené demokratické princípy a hodnoty a to na všetkých úrovniach svojej profesionálnej a občianskej angažovanosti.

Sociálna práca vznikla ako odpoveď na určité potreby ľudí a komunít. Vo svojich začiatkoch sa orientovala najmä na chudobných a odkázaných členov ľudského spoločenstva. Postupne, v dôsledku postupujúcich spoločenských zmien a nimi evokovaných výziev, sa jej záber rozšíril o ďalšie služby orientované aj na iné cieľové skupiny. Dnes sa orientuje aj na ovplyvňovanie širšej spoločnosti, a to nielen pripomienkovaním relevantných legislatívnych návrhov či priamym ovplyvňovaním sociálnej politiky, ale aj svojimi vlastnými legislatívnymi

iniciatívami. Sociálna práca vstupuje do hry aj vtedy, keď to medzi jednotlivcom, prípadne daným ľudským spoločenstvom a svetom, resp. spoločnosťou neladí. Zameriava sa na optimalizáciu týchto vzťahov, ktorá zahŕňa nielen prispôsobenie jednotlivca (skupiny) k normám danej spoločnosti, ale do jej portfólia patria aj aktivity orientované na zmenu spoločnosti. Počíta sa tu tiež s tým, že uvedený stav ekvilibria nie je nikdy trvalý, keďže oba jeho členy sa v čase menia. Jednak spoločnosť podlieha určitým zmenám, jednak človek sa vyvíja, s čím súvisí aj zmena jeho aspirácií, potrieb či hodnotových korelátov jeho života. Najčastejšie ide preto o adaptovanie oboch členov tohto vzťahu (človeka i spoločnosti) tak, aby, obrazne povedané, v konečnom dôsledku do seba vzájomne zapadli ako kľúč a zámka.

Problém nesúlady človeka a sveta riešila od svojich počiatkov aj filozofia. Ak to medzi klientom a jeho sociálnym prostredím neladí, príčiny týchto disonancií možno v princípe hľadať v troch odlišných zdrojoch – v zlyhávaní spoločnosti, v zlyhaní klienta alebo v tom, čo vzťah klienta k jeho sociálnemu svetu sprostredkováva – v komunikácii a jej zlyhaniach. Nie vždy je teda primárnym zdrojom týchto disonancií deformovaná sociálna realita, s ktorou je klient konfrontovaný a ktorá následne vedie aj k jeho zlyhávaniu v procese jeho adaptácie na tieto pokrivené spoločenské pomery. Často je príčinou uvedeného nesúlady aj samotný klient, ktorý, z rôznych dôvodov, stratil schopnosť posudzovať svoje sociálne a kultúrne prostredie a tiež seba samého adekvátne. V tomto prípade môže byť filozofia pri ladení klienta a sveta nápomocná v tom, že mu pomáha konsolidovať jeho život. Jednou z tradičných úloh filozofie je uspokojovať ľudskú túžbu po istote, poriadku a zmysluplnosti. Filozofia to dosahuje napríklad tým, že klienta zorientuje v tom, čo je pre jeho život skutočne dôležité, resp. čomu by mal prisúdiť najvyššiu prioritu či význam. V dejinách filozofie sú tiež archivované rôzne návody a odporúčania, ako žiť šťastne, cnostne, dôstojne alebo aspoň znesiteľne. Keďže životné priority sa v živote človeka menia, dôležitosť prikladaná veciam a určitým záležitostiam sa mení nielen od doby k dobe, od kultúry ku kultúre, ale aj od jedného životného obdobia človeka k druhému, filozofia ho nabáda aj k tomu, aby bol týmto zmenám otvorený. Inak môžu každú zmenu životnej polohy klienta (napríklad zmenu jeho spoločenskej roly či identity) sprevádzať aj určité adaptačné problémy. Človek prechádzajúci zmenou, na ktorú nie je pripravený, môže trpieť pocitmi odcudzenia, stratou zmyslu, v dôsledku čoho môže zlyhávať vo vzťahoch, v pracovnom i bežnom živote.

Filozofia nikdy nebola len názorom na svet či teóriou, ale vždy mala aj ambície meniť svet. Nešlo jej len o to, aby jej adepti, obrazne povedané, pohli hlavou, ale aj o to, aby pohli svetom a menili spoločnosť k lepšiemu. Chcela, aby filozofické názory neboli len zdieľané, ale aby boli aj reálne žité, prípadne, aby sa stali predobrazom (projektom) utvárania a pretvárania

sveta a ľudskej spoločnosti. Je to potrebné aj z toho dôvodu, že príčina nesúlady klienta a sveta môže tkvieť aj v stave spoločnosti, ktorá prestala zodpovedať jeho očakávaniam a požiadavkám. K uvedenému nesúlady môže dochádzať najmä v dôsledku neštandardných spoločenských zmien a spoločenských disfunkcií. Sociálny pracovník sa preto exponuje aj v korigovaní tých spoločenských faktorov, ktoré tieto problémy spôsobujú. Expertne vstupuje všade tam, kde sa medziľudské vzťahy pod vplyvom týchto externých faktorov oslabujú alebo už podľahli anómii. A tiež tam, kde inštitúcie garantujúce sociálny poriadok strácajú svoju funkčnosť alebo je oslabený ich funkčný potenciál. Filozoficky fundovaná sociálna práca podporuje konštruktívne sociálne zmeny smerujúce nielen k zlepšeniu funkčnosti spoločnosti, ale aj k navodeniu sociálne spravodlivejšej spoločnosti. V záujme realizácie pozitívnych spoločenských zmien podrobuje kritike aj normatívne predpoklady, na ktorých je spoločnosť postavená, keďže predpokladá, že ich je potrebné v každej dobe či zmenenej konštelácii spoločensko-politických pomerov vždy nanovo definovať. Filozofia sociálnu prácu inšpiruje aj k hľadaniu inovatívnych riešení naliehavých sociálnych problémov, ktoré každá nová doba prináša.<sup>6</sup>

Ako už bolo uvedené vyššie, zdroj nesúlady človeka a sveta môže tkvieť aj v komunikácii, ktorá interakcie človeka a sveta sprostredkováva a medializuje. Filozofia pomáha nielen v odbúravaní komunikačných bariér medzi človekom a svetom, človekom a inštitúciami či v medziľudskej komunikácii, ale môže byť nápomocná aj pri spriechodňovaní medzikultúrneho dialógu. Moderuje ho a v jeho živle pomáha hľadať spoločné východiská a črty sociálnej práce spájajúce rôzne kultúrne perspektívy a praxe, umožňujúce dohovoriť sa a spolupracovať medzi sociálnymi pracovníkmi na globálnej úrovni. Za úlohu filozofie sa považuje aj spriechodňovanie komunikácie medzi diferencovanými segmentmi spoločnosti a komunitami expertov a tiež prechody medzi vysokošpecializovanými kultúrami vedcov a bežným každodenným životom.

Ako bolo už uvedené, cieľom tohto ladenia je odstraňovanie diskrepancií medzi klientom, svetom či spoločnosťou, cieľom ktorého je obnovenie súladu klienta s jeho sociálnym makro i mikrosvetom, so svetom práce či so sférou non human. Túto požiadavku v prostredí sociálnej práce formulujeme ako potrebu obnovy sociálneho fungovania klienta. Na druhej strane nie je možné tieto disonancie odstrániť úplne. Sú totiž aj zdrojom dynamizmu a inovácií a stimulom nielen spoločenského, ale aj osobnostného rozvoja. Nie vždy je tiež žiaduce tento súlad navodiť, a to najmä v prípade, ak spoločnosť stratila ľudské proporcie. Defekty

---

<sup>6</sup> Chowdhury, J. S.: *Introduction to Philosophical Social Work*. TRC Sapphire Publisher, 2024.



v sociálnom fungovaní určitých jedincov môžu byť spôsobené aj snahou o ich zosúladenie s danou spoločnosťou, ktorá sa odcudzila ľudským potrebám a záujmom. Erich Fromm napríklad svojho času poukazoval na nezlúčiteľnosť osobnostného rozvoja človeka s charakterom modernej (masifikovanej) spoločnosti.

V takomto nesúlade so svetom môže byť aj sociálny pracovník. V tomto druhom prípade filozofická erudícia pomáha sociálnemu pracovníkovi riešiť problémové situácie prameniace z prípadných rozporov medzi jeho osobnou skúsenosťou a verejne tlmočenými nárokmi a požiadavkami, medzi jeho osobnou mienkou a presvedčením a oficiálnym vedeckým či inštitucionálne presadzovaným názorom, prípadne medzi expertným pohľadom sociálneho pracovníka a pohľadom expertov iných zainteresovaných profesií na daný problém a jeho riešenie, medzi jeho vlastnými kultúrnymi preferenciami a kultúrnymi preferenciami jeho klienta, resp. klientov. Pomáha mu tiež v tom, aby reflektoval svoje vlastné kognitívne skreslenia a porozumel tiež špecifickej perspektíve klienta a k nej viazaným predsudkom.

V predkladanom texte sme uviedli len niektoré z dôvodov, prečo by znalosť určitých filozofických princípov mala byť súčasťou profesijnej výbavy sociálnych pracovníkov. Opomenuli sme tie aspekty uvedenej problematiky, ktoré sú v prostredí sociálnej práce už pevne etablované a dlhodobo udomácnené. Takouto organickou súčasťou sociálnej práce bola napríklad už od jej počiatkov problematika jej hodnotového ukotvenia, ktorá zahŕňa nielen oblasť profesijnej etiky, ale aj oblasť sociálnych hodnôt, medzi ktorými dominuje najmä hodnota sociálnej spravodlivosti.

## ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

CHOWDHURY, J. S. 2024. *Introduction to Philosophical Social Work*. TRC Sapphire Publisher. ISBN 978-629-95092-3-3. Dostupné na:

file:///C:/Users/PC/Downloads/INTRODUCTION\_TO\_PHILOSOPHICAL\_SOCIAL\_WOR%20(1).pdf

KONOPKA, G. 1958. *Eduard C. Lindeman and social work philosophy*. Minneapolis: University of Minnesota Press. ISBN 978-0816658046.

LOTMAN, J. M. 1994. *Text a kultúra*. Bratislava: Archa. ISBN 80-7115-066-5.

MICHÁLEK, J., 1992. *Co je filosofie?* Praha: Oikoymenh. ISBN 80-85241-22-6.

NOBLE, C. and M. HENRICKSON. 2014. Towards identifying a philosophical basis of social work. In Noble, C., Strauss, H. and B. Littlechild. eds.: *Global social work: Crossing Borders, Blurring Boundaries*. Sydney University Press. 2014. ISBN 978-1743324042.

## **KONTAKT**

### **PhDr. SLÁVKA DROZDOVÁ, PhD.**

Pedagogická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave  
Katedra etickej a občianskej výchovy  
Račianska 59, 813 34 Bratislava  
drozdova@fedu.uniba.sk

### **doc. PhDr. BRANISLAV MALÍK, CSc.**

Pedagogická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave  
Katedra etickej a občianskej výchovy  
Račianska 59, 813 34 Bratislava  
branislav.malik@uniba.sk